

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 40 (1451) 2 КАСТРЫЧНІКА 2019 г.

Міжнародны кангрэс даследчыкаў Беларусі ў Вільні

У Вільні завяршыўся VIII Міжнародны кангрэс даследчыкаў Беларусі. Адной з найбольш яркіх ягоных падзей стала цырымонія ўручэння Прэміі за лепшую навуковую публікацыю, а таксама бакалаўрскую і магістарскую працы. Сёлета цырымонія ўручэння адбылася ў Віленскай ратушы, а вядоўцамі былі Ірына Раманавіч з ЕГУ і Алег Трусаў з Універсітэта імя Ніла Гілевіча.

Як заўсёды кангрэс даследчыкаў Беларусі меў насычаную праграму. Сёлета акрамя працы ў 14 панэлях у рамках кангрэсу адбыліся дыскусіі пра Люблінскую унію і перапахаванне парэшткаў Кастуся Каліноўскага. Былі адкрытыя выставы "Жыві, Іване" з нагоды 100 гадавіны смерці Івана Луцкевіча і "Вялікае Княства Літоўскае на старажытных мапах. Погляд з Беларусі". Традыцыйнай падзеяй кангрэсу стала ўручэнне прэміі за лепшую навуковую публікацыю. Прэмію таксама атрымалі Вольга Шпарага, Іван Новік, Арцімовіч Таццяна і колішняя супрацоўніца нашага радыё Паліна Прысмакова. Спіс даследаванняў, якія атрымалі прэмію кангрэсу па выніках 2018 года:

Алесь Смалянчук. "Раман Скірмунт (1868-1939): жыццёпіс грамадзяніна Краю" - Менск:

Выдавец Зміцер Колас, 2018;

Яўген Глінскі. "Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII - першай палове XIX ст." // Беларускі гістарычны часопіс. 2018, № 5;

Вольга Шпарага. "Сообщество-после-Холокоста: на пути к обществу инклюзии" - Минск: Медисонт, серия "ECLAB books", 2018;

Іван Новік. "Тэмпаральная семантыка ў эсе І. Абдзіраловіча "Адвечным шляхам"" // Філософскія ісследования. Сборник научных трудов. Выпуск 5. - Минск: Беларуская навука, 2018 - с. 343-357;

Паліна Прысмакова. "Understanding relationships between public service motivation and involvement in socio-political organizations: Perspectives of organizational field theory. Public Administration", 1-22.

Ангеліна Герус. "Мастац-

"оттепели". "Между" модернизмом и авангардом".

У літоўскую сталіцу прыехалі каля 500 навукоўцаў з больш чым 20 краін свету. На працягу трох дзён працы кангрэсу разглядаліся пытанні, звязаныя з гісторыяй, эканомікай Беларусі і яе месцам у сучаснай геапалітыцы. На думку гісторыка і грамадскага дзеяча Алега Трусава, кангрэс мае важнае навуковае і грамадскае значэнне, асабліва ў сённяшніх палітычных умовах:

- Ён адбываецца ў такі пераломны момант, калі ўсё ў нашай гісторыі, Еўропе і ў свеце ў такіх хісткіх пазіцыях стаіць. Вельмі добра, што ў нашай старадаўняй сталіцы Вільні сабраліся аматары беларускай гісторыі з розных краін. Гэты кангрэс, канешне, паўплывае таму, што з'явілася цікавая і ўвесь свет даведаецца, што пытанне беларускай гісторыі мае міжнароднае значэнне, а не толькі там нейкае ўнутранае.

Амаль 10 гадоў актыўны ўдзел у арганізацыі гэтага мерапрыемства прымаюць не толькі беларускія, але і літоўскія навукоўцы. Кажы дырэктар інстытута Вялікага Княства Літоўскага, супрацоўнік універсітэта Вітаўта Вялікага ў Коўні Рустыс Камунтавічус:

- Гэты кангрэс важны не толькі для беларусаў, для Беларусі, але і для Літвы, бо мы вельмі блізкія. Такая тэндэнцыя, што мы больш глядзім на Брытанію, на Амерыку ці кудысьці, а не на тое, што пад носам. Канешне гэта

дрэнная тэндэнцыя, бо з геапалітычнага пункту гледжання, з культурнага, з эканамічнага пазнаць сваіх суседзяў вельмі важна. Намагаюцца нашы інтэлектуалы гэта неяк змяняць, але пакуль не надта паспяхова.

На думку арганізатараў, асаблівую зацікаўленасць Беларусі праяўляюць даследчыкі з Польшчы. Але менавіта Літва найчасцей прадстаўляе пляцоўкі для правядзення кангрэсу. Некалькі разоў запар ён праходзіў у Коўні, два гады таму - у Варшаве. А сёлета даследчыкі сабраліся ў колішняй сталіцы Вялікага Княства Літоўскага - Вільні. Кажы старшыня арганізацыйнага камітэта кангрэсу, доктар палітычных навук Андрэй Казакевіч:

- Наша мэта - забяспечыць камунікацыю паміж гэтымі людзьмі. Паляпшаць якасць даследаванняў, спрыяць паўстанню новых даследчых праектаў, грамад-

скіх праектаў. Сціраць мяжу паміж акадэмічнай і экспертнай супольнасцю, прыцягваць больш увагі медыяў да вынікаў даследаванняў Беларусі. Ствараць больш аргументаваны і больш зразумелы вобраз сучаснай Беларусі. І ў акадэмічнай супольнасці беларускай, і за мяжой існуе дастаткова вялікая колькасць розных міфаў, недакладных разуменняў таго, што адбывалася і што адбываецца ў сучаснай Беларусі. Мы бачым адну з місій кангрэсу менавіта ў тым, каб гэтае разуменне Беларусі паляпшалася.

Першы раз у гісторыі кангрэсу ў праграму была ўключана праваслаўная Боская літургія на беларускай мове для ўдзельнікаў форуму. Яе адслужылі ў царкве св. Параскевы Пятніцы на пачатку другога дня працы кангрэсу.

Ганна Комінч,
Беларускае Радыё Рацыя,
г. Вільня.

кая культура бібліянай парафрастыкі ў шматмоўнай літаратуры Беларусі XVI-XVII стст."

Таццяна Арцімовіч. "Экспериментальный театр в БССР в период

26 верасня - Еўрапейскі дзень моў

Юрый Хлапонін

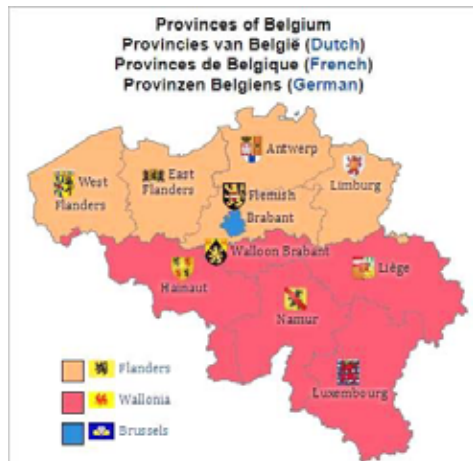
Мова і нацыянальная свядомасць

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Казаць, што моўны фактар з'яўляецца вядучым на палітычных перавагах украінскага насельніцтва, нельга. Аднак, ён з'яўляўся аб'ектам вострых спекуляцый сярод палітычных апанентаў у 2004 і 2014 гадах. Я думаю, шмат хто памятае, як адной з асноўных тэмаў расейскай прапаганды ў 2014 годзе стала нібыта парушэнне правоў рускамоўнага насельніцтва, і дзе потым гэтая прапагандысцкая кампанія знайшла водгук.

Тым не менш, з часам моўнае пытанне становіцца трэцяпланавым у нашых паўднёвых суседзяў, тым больш, калі відэавочна, як гэтым пытаннем палітыкі прыкрываюць немагчымасць вырашаць актуальныя праблемы карупцыі, беднасці. Як паказваюць тры апошнія прэзідэнцкія кампаніі, пераможцам з'яўляецца той, хто будзе праграму на вырашэнні першарадных праблем, і прапануе баланс у вырашэнні пытанняў моўнага плану.

Яшчэ адзін, не такі вядомы, як украінскі, але таксама відавочны прыклад - канфлікт паміж часткамі Бельгіі - Фландрыі і Валоніі. Ён таксама мае моўны падмурак - Фландрыя на поўначы размаўляе на нідэрландскай мове, Валонія на поўдні - на фран-

цузкай, адпаведна, жыхары гэтых рэгіёнаў абіраюць сваіх прадстаўнікоў у парламент, што з'яўляецца прычынай палітычнага крызісу, які час ад часу ахоплівае Бельгію. Розніца ад Украіны ў бельгійцаў у тым, што яе насельніцтва - прадстаўнікі двух этнасаў - фламандцы і валонцы, якія выкарыстоўваюць адпаведна розныя мовы камунікацыі.

Разнароднасць у моўным плане ў тым ліку стала і прычынай канфлікту ў Малдове, дзе ў рэгіёнах, дзе большая частка насельніцтва размаўляе і лічыць роднай расейскую мову (маецца на ўвазе Гагаўзія

і Прыднястроўе), меў месца ваенны канфлікт. І гэта пры тым, што ў Прыднястроўі і Гагаўзіі, большую частку насельніцтва складае карэннае насельніцтва - адпаведна, малдаване і гагаўзы. Як вынік, Прыднястроўе стала асобнай, нікім не прызнанай рэспублікай, а Гагаўзія час ад часу намагавецца рэалізаваць свае сепаратысцкія тэндэнцыі, у тым ліку падтрымліваючы прарасейскія сілы ў рамках Малдовы.

Узгадваючы моўныя сітуацыі ў розных краінах, узнікла разуменне - у першую чаргу патрэбна было пазначыць нашу краіну. Ніжэй мы пакажам вам моўную тэндэнцыю за апошнія дваццаць год - адсотак людзей, якія размаўляюць беларускай мовай, у параўнанні з рускай:

	1994	1999	2001	2006	2007	2010	2013	2015
Беларускай	17,3	3,3	1,7	3,5	5,2	2,1	3,3	3,3
Рускай	66,6	41,9	46,4	61,0	54,2	63,8	57,5	68,5
І беларускай, і рускай	7,0	26,5	20,9	12,9	14,3	12,1	15,9	11,8
Змешанай (трасянкай)	6,4	27,1	30,0	21,4	24,0	21,8	22,1	16,2

Абсалютнае дамінаванне рускай мовы ва ўсіх сферах жыцця беларускага грамадства адлюстроўваецца ва ўсіх грамадска-палітычных працэсах нашай краіны, пачынаючы ад вынікаў рэферэндуму 1995 году, дзе па пунктах інтэграцыі з Расеяй, надання рускай мове статусу другой дзяржаўнай, фактычнае вяртанне савецкай сімволікі, "за" прагаласавала, адпаведна, 83% і 75% адсоткаў насельніцтва. І зараз, беларускае насельніцтва зыходзячы, з сацапытанак, у большасці падтрымлівае саюз з Расеяй у параўнанні з еўрапейскім кірункам.

Здавалася б, усе гэтыя "палітычныя" прыклады пацвярджаюць наша моўнае права. Тым не менш, тут ёсць свае выключэнні. Першае, якое прыйшло мне на думку - Ірландыя. У гэтай краіне толькі 20 адсоткаў насельніцтва валодаюць ірландскай мовай, вывучаючы яе самастойна ў дарослым узросце, астатнія выкарыстоўваюць ангельскую.

Ірландская мова была асноўнай мовай камунікацыі ў Ірландыі да пачатку паступовай ангельскай заваёвы вострава. З гэтага моманту, пачынае скарачацца колькасць яе карыстальнікаў, асабліва ў 19 стагоддзі, пасля моцных сацыяльных узрушэнняў у краіне. Тым не менш, гэта не стала перашкодай для яе народа, пасля доўгай барацьбы за незалежнасць, аднавіць яе ў сярэдзіне 20 стагоддзя. Самі ірландцы - і гэта відавочна, у незалежнасці ад таго наколькі добра вы ведаеце гэтую краіну, даволі выразна пазіцыянуюць сябе менавіта як ірландцы (асобнае выключэнне толькі ў Паўночнай Ірландыі, але там ключавы фактар - рэлігійны). Чаму тады па сутнасці страта сваёй мовы не зашкодзіла захаваць ірландскую самаідэнтыфікацыю?

Цікавае тлумачэнне гэтаму дае гісторык А. Д. Бабарэка: самасвядомасць ірландскага народа фармавалася як следства працяглай барацьбы мясцовага насельніцтва супраць пранікнення ангельцаў, як адказ на спробы ангельскіх уладаў англізаваць ірландцаў. Гэта прывяло да афармлення "межаў" паміж нацыянальнасцямі. Такім чынам, разыходжанне сістэмы каштоўнасцяў, куль-

турнай арыентаванасці, прывяло да фармавання супрацьстаўлення, самаідэнтыфікаванасці ірландцаў як асабнага этнасу. Нават нягледзячы на нізкі ўзровень валодання мовай сярод насельніцтва.

Напэўна, яшчэ адно пытанне, якое ўзнікае, калі патрэбна давесці важнасць мовы для фармавання ідэнтыфікацыі чалавека: якім чынам, з часам, асобным этнасам атрымоўваецца зберагчы, іншым - згубіць, а трэцім - узрадзіць сваю мову.

Неаднаразова сутыкаўся ў побыце з параўнаннямі гісторыі польскай і украінскай мовы, таму, на гэтым прыкладзе буду паказваць, у чым назіраюцца асноўныя разыходжанні ў тым, як у аднолькавы час польскую мову атрымалася зберагчы, а ўкраінская прыйшла ў заняпад.

Калі казаць пра Украіну, то, моўная сітуацыя ў нашых паўднёвых суседзяў станам на 1910 складалася наступным чынам:

Як бачна, ва ўсходніх рэгіёнах на украінскай мове размаўляла нават больш, чым на захадзе Украіны. І гэта пры існаванні ўжо на той час абмежаванняў на карыстанне мовай. Прычынамі захавання ўкраінскай мовы на ўсходзе былі такія фактары:

1. Большая частка насельніцтва пражывала ў сельскай мясцовасці, у большасці сваёй складалася з этнічных украінцаў; увогуле, украінскае сяло было пэўным "змагаром" за традыцыі, каштоўнасці народа, як, менавіта, і ў іншых краінах.

2. Да Кастрычніцкага перавароту адукацыя ў Расіі не была абавязковай, альбо абмяжоўвалася толькі пачатковай школай, у лепшым выпадку, таму спробы распаўсюдзіць расейскую мову сярод насельніцтва, як і забараніць украінскую, не мелі высокай эфектыўнасці.

Станам на 1991 год, у час распаду Савецкага Саюзу, сітуацыя з вывучэннем украінскай мовай у школах Украіны выглядала так:

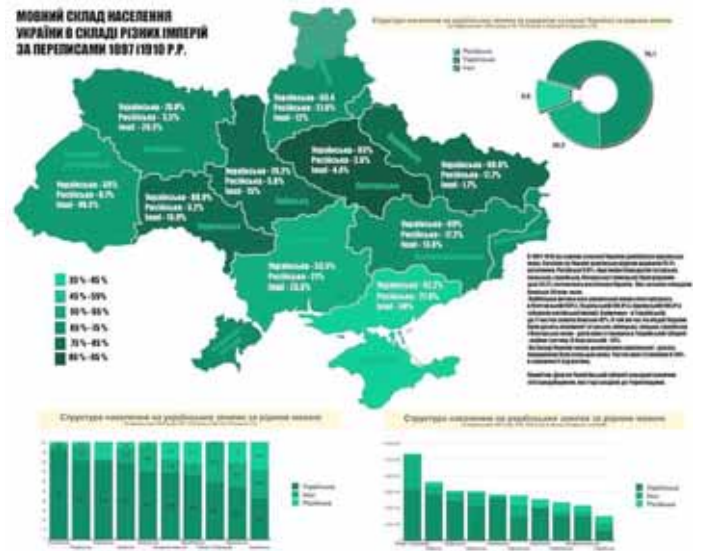

Як вынік - мы маем зараз тую моўную сітуацыю ва Украіне, пра якую мы казалі вышэй. Што змянілася за гэтыя 80 год? Мы будзем браць перыяд з пачатку 1930-х гадоў (дагэтуль адбываўся непрацяглы працэс украінізацыі):

1. Рэпрэсіі ў дачыненні да ўкраінскай інтэлігенцыі, культурна-інтэлектуальнага складніка насельніцтва, асабліва ў 1930-я гады; да пласту, на якім трымалася стаўленне і развіццё ўкраінскай мовы, атрымання яе сваеаблівай літаратурнай формы.

2. Разбурэнне ўкраінскага сяла, "крыніцы" ўкраінскай мовы, у 1930-я гады, праз правядзенне калектывізацыі, раскулачванне сялянства, якое ў большасці сваёй заўсёды мела індывідуалісцкі характар выдзялення гаспадаркі; Галадамору 1932-1933 гадоў, ахвярамі якога сталі каля 4 мільёнаў чалавек (!). Адпаведна, спустошаныя сельскія тэрыторыі Украіны засяляліся перасяленцамі, у асноўным з тэрыторыі Расіі.

3. З 1938 года адбываецца абавязковае вывучэнне расейскай мовы ва ўсіх школах усіх рэспублік СССР, і, паралельна,

абмежаванні ў выкарыстанні мовай нацыянальных рэспублік Савецкага Саюза.

4. Прывілегіяванае становішча расейскай мовы ў рэгіёнах СССР, пачынаючы з даплаты расейскамоўным выкладчыкам у школах СССР, бацькі атрымалі права самастойна выбіраць мову навучання для сваіх дзяцей, і гэта ва ўмовах дамінавання расейскай мовы ў вышэйшых адукацыйных установах, сярэдняй тэхнічнай і прафесійнай адукацыі.

5. Усе сферы: партыйнага, дзяржаўнага і грамадскага жыцця, СМІ, усе галіны эканамічнага жыцця і іх справядства вяліся на рускай мове. Культурнае жыццё СССР таксама абсталёўвалася на расейскай мове; пры гэтым украінская мова падаецца як элемент буржуазнага нацыяналізму, "сельскасці", такім чынам, разглядаецца ў больш невыгадным становішчы, чым руская мова.

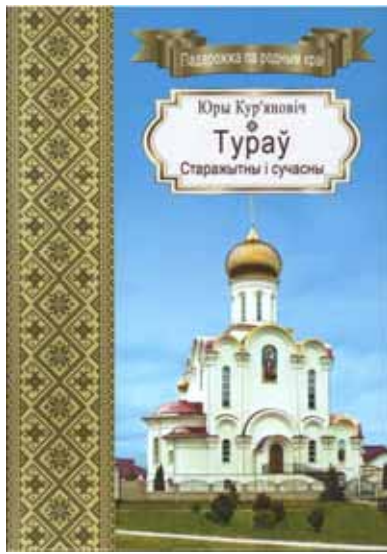
(Працяг у наступным нумары.)

Год малой радзімы

Замест рэцэнзіі

Таямніцы палескай зямлі

У 1980 годзе пабачыў свет гісторыка-эканамічны нарыс прафесараў Аляксея Вішнеўскага і Аляксея Літвіна, прысвечаны радзіме вядомага свяціцеля зямлі нашай Кірылы Тураўскага. І вось у старэйшым выдавецтве "Беларусь" выйшаў другі своеасаблівы навукова-папулярны даведнік пра незвычайны палескі горад - "Тураў: старажытны і сучасны". Яго аўтарам стаў пісьменнік, публіцыст і даследчык гісторыі Юрый Кур'яновіч.

ДОБРА ведаю, што аўтар новага даследвання даўно і шчыра захоплены як маляўнічай прыродай Тураўшчыны, так і гісторыяй даўно мінулых дзён. Гэтае непадробнае, негульнявое захопленне патрыёта Бацькаўшчыны выяўляецца ў ягоных дзеяннях па аднаўленні духоўна-культурнага асяроддзя Палесся. Сёння шматлікае паломніцтва ў таямнічыя мясціны краю нікога не здзіўляе. Незвычайны куточак наведваюць не толькі беларусы, але і замежныя госці. Толькі наўрад ці хто прыпомніць, што менавіта Юрый Кур'яновіч першым пачаў расказаць на старонках рэспубліканскіх выданняў пра загадкаваць крыжа на Барысаглебскіх могілках, які вырастае з зямлі і стаў адным са знакавых турыстычных і рэлігійных аб'ектаў.

Каб прыцягнуць належную ўвагу грамадскасці да праблемы заняпаду Турава, Юрый Уладзіміравіч запрашаў і працягвае

запрашаць у яго ў прыватным парадку і знакамітых людзей, і вядомых літаратараў, і радыёстанцыі, і тэлебачанне. Падчас карпатлівай працы над кнігай разам з аўтарам горад наведвалі такія няўрымслівыя, творчыя людзі, як сябра Саюзу пісьменнікаў Беларусі і Расіі паэтка-песенніца Валянціна Паліканіна, паэты-барды Валерый Пазнякевіч і Эдуард Акулін, паэт Леанід Дранько-Майсюк, кінадраматург сцэнарыст і паэт Уладзімір Мароз, паэт, публіцыст Алесь Гібок-Гібоўскі, даследчык гісторыі і культуры, кнігазнавец Валерый Герасімаў, паэт-перакладчык Генадзь Бардышаў. Удзельнікам некаторых быў і аўтар гэтых радкоў. Памятныя сустрэчы адбываліся ў мясцовых доме культуры і бібліятэцы. Тыя, каму давялося прысутнічаць пры цікавых размовах - не пашкадавалі, бо запамінальныя хвіліны былі сапраўдным святкам душы, гаючым для яе лекам. Па прызнанні самога Юрыя Кур'яновіча, усялякі раз цукар у яго крыві, які зашкальваў, зніжаўся напалова. Пісьменнік не пераставаў падкрэсліваць, што ён улюбёны ў Тураў. І таму, як толькі выпадала вольная хвіліна, ён лёцма ляцеў у мястэчка. На адной з сустрэч ён з хваляваннем прачытаў верш нашай улюбёнай паэтки Яўгеніі Янішчыц:

*Будзе слоту абвяшчаць прагноз,
Лістабой учыніць ператруску,
Песняй, што расчуліла да слёз,
Я прыму цябе па-беларуску.*

Сапраўды, ніякая слота не была для Юрыя перашкодай. Ён ахвяраваў сваімі вольнымі ад працы днямі, спяшаўся (і, як бачыце, не адзін) да тураўцоў.

У свой час у краязнаўчым музеі і тураўскіх школах прайшла фотавыстава пісьменніка пад назвай "Краявіды беларускай Палесціны", якая адлюстравала філасофскую непаўторнасць нашай Бацькаўшчыны. Сярод іншых можна было пабачыць здымкі вышэй згаданага крыжа і драўлянай капліцы, на месцы якой пабудавалі новую, з белага цэгла. Гэтыя фатаграфіі ўвайшлі, вядома ж, і ў багата ілюстраваную кніжку пісьменніка-даследчыка.

ПАПЯРЭДНЕ ён падрыхтаваў чытача да ўспрыняцця напісанага і сфатаграфаванага з дапамогай прадмовы пра спазнанне нашага матэрыяльнага свету. Як вядома, на мове геаметрыі зямная прастора мае тры вымярэнні - даўжыню, шырыню і вышыню. У такой сістэме каардынат мы і ўспрымаем і асэнсоўваем, адзначае аўтар, наваколле. Таму не дужа

цяжка ўявіць сабе нейкі прасторава аб'ект у розных вымярэннях, парадак якіх будзе не вышэй за трэці. Так, кропка ў нулявым вымярэнні ператвараецца ў лінію ў аднамернай прасторы, у плоскасць - у двухмернай і, нарэшце, у куб - у трохмернай. А вось уявіць сабе чацвёртае вымярэнне - гэта як сляпому ад нараджэння ўяўна думаць пра фарбы. У гэтым чацвёртым вымярэнні прадстаўнікі розных рэлігійных культаў знайшлі прытулак таямнічым, звышнатуральным з'явам. У некаторых выпадках яны звязваюць яго з душамі памерлых, якія наведваюць наш свет, каб тварыць цуды. Чатырохмерная прастора стала тым эстэтычным гіпераб'ёмам, дзе пасялілася прывабная па вобразна-мастацкай выдумкі старажытная міфалогія і нашай роднай зямлі. У яе загадкавы свет Юрый Кур'яновіч і здзейсніў сваё падарожжа, якое стала (чытач гэта яскрава адчуе) займальнай экскурсіяй у векавую гісторыю краіны і спазнаннем нашай багатай культурнай спадчыны з яе язычніцкімі і біблейскімі матывамі. Матывамі, вельмі характэрнымі для старажытнай Тураўшчыны. Сапраўды, можа, менавіта тут і знаходзіцца каўчэг напуўнення і захавання народнай міфалогіі, ментальнасці і феномену нашай адметнай і незвычайнай культуры.

Каб заінтрыгаваць чытача, непасрэдна расповед аўтар кнігі

пачынае з тога месца, дзе б'ецца сэрца палескага краю. Гэта поўдзень краіны, паэтычнае ўзбярэжжа неўтаймавана-наравістай Прыпяці, якой аддае сваю даніну маленькі Струмень. Тут, сярод балотных капішчаў, старажытных славянскіх паселішчаў і рэшткаў першых хрысціянскіх храмаў, дзе само паветра лашчыць нас паляшчкім духам паданняў і легендаў, і прапісаўся легендарны Тураў - прарадзіма ўсходне-славянскіх народаў, рэліктавая скарбонка беларускай этнаграфіі. Нават сёння, падкрэслівае аўтар, гэтая зямля для многіх нашых сучаснікаў - terra incognita. Першыя рысы яе міфалагічнасці яскрава вымалёўваліся перада мной, калі мы з Юрыем пераязджалі аднойчы прыпяцкі мост па шашы ад Жыткавіч да Турава. Перад нашымі вачыма паўстала карціна велічнай ракі, аблямаванай зялёнай стужкай адвечных лясоў. І над усёй гэтай прасторай уражваў ганарліва-незалежны палёт буслоў. Гледзячы на гэты неруш, мы нібы перагортвалі старонкі памяці, вярталіся ў часы панавання продкаў

- дрыгавічоў і драўлян. Можа, гэта стоды прыводзіў драўлянскі князь Малашу і дужага Дабрыню, каб яны атрымалі першае бацькоўскае настаўленне і разуменне такіх рэчаў, як свабода, незалежнасць і любоў да сваёй Радзімы. А ці не перадала потым, пыгаецца ў кнізе яе аўтар, яго дачка па крыві свайму сыну Уладзіміру Вялікаму, хрысціцелю рускай зямлі, гэты незалежніцкі, свабодалюбны дух, а яго дзядзька-выхавацель Дабрыня - ваяўнічы пыл. А ці не бываў тут потым Святаполк Тураўскі са сваёй жонкай - дачкой польскага караля Баласлава I Харобрага? Трэба ж было яму пасакрэтні-

чаць з Баляслаўнай па-за брамай княжацкага палаца з хаўруснікамі кіеўскага князя Уладзіміра Святаслававіча ды часткова суняць хваляванне, распавесці пра свае намеры заняць велікакняскі пасад у Кіеве, параіцца пра ўдзел у гэтай справе яе духоўніка - біскупа Рэйнберна...

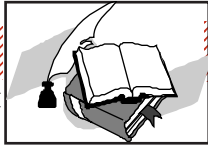
Так, пагаджаюся з Юрыем: за смугой часу нам не даведацца пра дзявочыя мары дачкі драўлянскага князя Малашы, пра падрабязнасці яе дачыненняў са сваім мужам - князем Святаславам Ігаравічам. Не разледзець і абставін трагічнага лёсу Святаполка, празванага летапісцам Акаянным, якога аўтар не раз узгадвае ў сваёй пазнавальнай кнізе. Прыпяцкая зямля маўкліва захоўвае праўду пра тыя падзеі, пра авеяныя легендамі і славай Тураў. Прыемнага ўсім знаёмства з яе таямніцамі...

*Уладзімір Барысенка.
Фота аўтара.*

1. Прыдарожны знак пры ўездзе ў горад з боку Жыткавіч. Травень 2019 г.; 2. Памятны знак у гонар 1000-годдзя Турава. Травень 2019 г.; 3. Помнік куліку-марадунцы. Травень 2019 г.; 7. Памятны знак у гонар К. Астрожскага каля царквы Усіх Святых. Травень 2019 г.

Каб нараджалася больш беларусаў

Уганараванне пераможцаў конкурсу "Жыццё пад сэрцам" за лепшыя публікацыі ў абарону жыцця адбылося 19 верасня ў офісе БАЖ у Менску. Удзельнікаў вечарыны прывіталі Павел Севярынец і Вікторыя Чаплева.

На сустрэчы журналістаў і блогераў адзначалася, што дзякуючы працы медыкаў, валанцёраў-пралайфераў і псіхолагаў, якія кансультуюць матуль у паліклініках і прадастаўляюць гадзіну цішыні на роздум, удалося знізіць колькасць абортаў у краіне. Паспяхова былі такія акцыі, як "У нас у Лагойску аборт не робяць" і іншыя. Маладыя журналісты і блогеры, якія бароняць жыццё, імкнуча дайсці да сэрцаў чытачоў і крануць іх яркімі гісторыямі і лёсамі.

Дыпламамі конкурсу "Жыццё пад сэрцам" былі ўзнагароджаны Сяргей Мельянец, Ганна Галкоўская, Іна Сянкевіч, Вольга Качалка. За лепшы мастацка-публіцыстычны матэрыял - "Чатыры жаночыя пакаленні ў касцёле" - была ўганаравана Фаіна Малюжэнец.

Спадарыня Фаіна Малюжэнец жыве ў Наваградку, яна з'яўляецца парафіянкай касцёла Св. Міхаіла Арханёла. Ксёндз Юры Жыгарын даручыў ёй выданне

мясцовай газеты "Каталіцкі Навагрудак". Удалося выпусціць ужо 11 нумароў газеты. Свой артыкул, прадстаўлены на конкурс, спадарыня Фаіна прысвяціла гісторыі сям'і адной з парафіянак, якой 90 гадоў. На нядзельнай імшы ў касцёле сустракаюцца бабуля, дачка, ўнучка і праўнучка.

- Для мяня было важным занатаваць сведчанні некалькіх пакаленняў, якія адлюстроўваюць трываласць народа ў веры і паказаць пераемнасць сямейных каштоўнасцяў, - кажа сп. Фаіна. - Наш вельмі энергічны пробашч, доктар касцёла, кс. Юры Жыгарын вядзе ў парафіі вялікую працу з дзецьмі і моладзю, праводзіць

навучальны альфа-курс, складзены з 14 тэмаў. У траўні 12 хлопцаў і дзяўчат уступілі ў "Рух чыстых сэрцаў". Чальцы гэтага руху даюць абяцанне захоўваць чысціню да шлюбу.

Яшчэ адзін удзельнік конкурсу "Жыццё пад сэрцам" Сяргей Мельянец - бацька семярых дзяцей. Ён даслаў на конкурс сваю лекцыю "6 міфаў пра каханне", якую чытае для навучэнцаў каледжаў і дзеліцца з моладзю досведам шчаслівага жыцця ў шлюбе і бацькоўства.

*Э. Дзвінская,
фота аўтара.*

На здымках: узнагароджанне ўдзельнікаў конкурсу.

У межах "Гістарычнай школы" адбудуцца лекцыі на тэмы "Гісторыя і архітэктура Івянца" (3 кастрычніка, чацвер) і "Старажытны Слуцк" (10 кастрычніка, чацвер).

Лектарам з'яўляецца археолаг, гісторык беларускай архітэктуры, кандыдат гістарычных навук Алег Трусаў. Сустрэчы будуць пачынацца з 18:20 у офісе ТБМ (вул. Румянцава, 13). Уваход вольны (без папярэдняй рэгістрацыі).

Пасол Германіі:

Нямецкія кампаніі ў Беларусі - не для таго, каб сарваць хуткія грошы

Нямецкія кампаніі прыходзяць у Беларусь не для таго, каб сарваць хуткія грошы і сысці з рынку, а каб застацца. Пра гэта заявіў пасол Германіі ў Беларусі Манфрэд Хутарэр, выступаючы 26 верасня ў Менску на 10-м Дні нямецкай эканомікі ў Рэспубліцы Беларусь.

- Гэта з'яўляецца часткай нямецкага гандлю і філасофіі. Цэлы шэраг буйных канцэрнаў, а таксама сярэдніх нямецкіх прадпрыемстваў ужо шмат гадоў актыўна працуе ў Беларусі, і за іх плячыма - сітуацыя, якая паспяхова развіваецца. Былі ўзлёты і падзенні кан'юнктуры, перажывалі эканамічныя крызісы, здараліся і палітычныя звады. Але і гэтыя складаныя перыяды кампаніям удалося пераадолець, і таму радасна бачыць, што міжнародныя адносіны паміж нашымі краінамі зноў дынамічна развіваюцца, - сказаў Хутарэр.

На яго думку, адносіны паміж дзвюма краінамі "ўстойлівыя і арыентаваны на доўгатэрміновасць". Дыпламат адзначыў, што знешнегандлёвы абарот зноў набліжаецца да рэкорднага 2012 года, а інвестыцыі ў 2018 годзе

дасягнулі максімальнай адзнакі.

- Гэта не толькі пацвярджэнне выніковасці нашых намаганняў, а адначасова абавязальства і стымул. Мы жывём у такі час, калі ўмовы для прадпрыемстваў мяняюцца хуткаплынна. Для таго, каб на доўгатэрміновым узроўні забяспечыць уздым у эканамічных адносінах паміж нашымі краінамі, неабходныя намаганні з абодвух бакоў, - лічыць пасол.

Кіраўнік дыпламатыі заявіў аб неабходнасці здымаць гандлёвыя бар'еры і развіваць кааперацыю, паляпшаць інвестыцыйны клімат для нямецкіх прадпрыемстваў у Беларусі і дапамагчы беларускім прадпрыемствам выйсці на нямецкі рынак.

- Гэта задача будзе нялёгкай, аднак ёсць вельмі добрыя перадумовы для таго, каб ісці па гэтым шляху, - падкрэсліў пасол.

Паводле яго слоў, эканомікі Германіі і Беларусі падобныя, паколькі моцна развіты прамысловы сектар, ёсць нацэленасць на экс-

парт і "высокая працоўная этыка". Акрамя таго, Беларусь - гэта мост паміж Усходам і Захадам, член у ЕАЭС і сусед Еўрасаюза, мае высокаадукаваную працоўную сілу і ІТ-сектар, які дынамічна развіваецца.

- Гэта фактары, якія ўплываюць на тое, што Беларусь з'яўляецца выдатным эканамічным партнёрам для Германіі. Я мяркую, што ў галіне тэхналогій Германія можа адыгрываць яшчэ большую ролю ў мадэрнізацыі, развіцці і дыверсіфікацыі беларускай эканомікі ў многіх яе ключавых галінах, - сказаў Хутарэр.

БелаПАН.

Вяртанне Берасцейскай Бібліі ў грамадскую свядомасць

З 27 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі распачаўся шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных Берасцейскай Бібліі. Верасень - сімвалічны час, таму што менавіта ў гэтым месяцы кніга пабачыла свет у 1563 годзе.

Нацыянальная бібліятэка, якая падрыхтавала факсімільнае выданне знакамітага помніка, вырашыла правесці вялікі цыкл мерапрыемстваў рознага фармату і для рознай аўдыторыі, каб прадэманстраваць шэдэўр нацыянальнай культуры.

З першай лекцыяй "Берасцейская Біблія: адкрыты дотык" выступіў вядомы даследчык, кандыдат культуралогіі А.А. Суша. У сваёй бліскавай прамове ён абгрунтаваў 30 падставаў для ўшанавання велічнага помніка паліграфічнага мастацтва XVI стагоддзя і 30 прычын для гонару здабыткамі нацыянальнай культуры.

- Інфармацыю пра гэты кніжны помнік у савецкія часы не бачылі ні ў падручніках, ні ў навуковых манаграфіях, - патлумачыў спадар Аляксей Суша. - Але гэты помнік не сыходзіў з дыскурсу палякаў, расіян і літоўцаў. Сёння ў поўнай меры пачынаецца вяртанне гэтага помніка беларусамі. 15 гадоў таму ідэя факсімільнага перавыдання Берасцейскай Бібліі падавалася немагчымай з-за слабой матэрыяльнай і паліграфічнай базы. Цяпер гэта адбылося.

Найбольш пераканаўча ў прамове прагучаў адзін з тэзісаў: Мікалаю Радзівілу Чорнаму праз друкаванне Берасцейскай Бібліі ўдалося ўзняць прэстыж свайго

роду, веры і краіны. Выразны прыклад мецэнацкай ініцыятывы служыць нам і сёння.

Лекцыю вядомага знаўцы хрысціянскай культуры Беларусі з цікавасцю выслухалі пісьменнікі, мастакі, прадстаўнікі канфесійнага друку, студэнты. Прысутныя выказалі шчырую падазяку даследчыку за нястомную руплівасць па вывучэнні і захаванні скарбаў нацыянальнай кніжнай культуры.

- Берасцейская Біблія з'яўляецца сімвалам горада Берасця. Для мяне асабіста і для нашай гісторыі і культуры гэта тэма вельмі важная. Я рада, што з'явілася факсімільнае ўзнаўленне Берасцейскай Бібліі, і што будзе шэраг падзей, звязаных з ушанаваннем гэтага помніка Рэфармацыі, - адзна-

чыў супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН, кандыдат гістарычных навук Андрусь Унучак.

Вяртанне ў грамадскую свядомасць кніжнага помніка будзе працягвацца.

Наведвальнікаў бібліятэкі чакаюць у кастрычніку лекцыі экспертаў і навуковы круглы стол, выстава ў музеі кнігі і майстар-класы па пераплёце, музейныя заняткі для дзяцей і тэатралізаваная пастаноўка.

З 28 верасня да 7 кастрычніка ўсе ахвотныя маюць унікальную нагоду пагартыць факсімільнае выданне Берасцейскай Бібліі.

Э. Дзвінская.

На фота: выступае аўтар даследвання "Асэнсаванне шэдэўра" А.А. Суша

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

БАЛАДА ВАЛЕНЦІЯ ВАНЬКОВІЧА
(12.05.1800-12.05.1842)

Парыж, як лёд, халодны і чужы.
Ты ўцёк сюды, каб тут памерці з суму,
Каб на тваім, нібыта меч, крыжы
Сядзелі птушкі, як аб волі думы,
Як думы аб Айчыне, дзе вясна
І без цябе ўжо ў лета перальцеца...

Зноў прад табой мальберт, нібы сцяна,
Ды за яго схавацца не ўдаецца
Ні ад сябе, ні ад паноў-сяброў,
Якім не ты патрэбен, а партрэты.
І ты малюеш іх ізноў, ізноў
І верыш, што ўсё так - ад Бога гэта...

Вясна ў Парыжы, пад нагамі лёд,
І ты ідзеш няспешна па Парыжы
І п'еш святло вакон, як шчасця мёд,
І поўня ў небе, як анёлак рыжы,
Па-над табой, па-над тваім жыццём,
Якое скончыцца ў твой дзень народзін
І свет ахопіцца тваім агнём,
І адлюструецца, нібыта ў лёдзе,
У залатых вачах былых сяброў...

І толькі над табой паэт заплача,
Бо ён, што бачыў ты, таксама бача...
3.10.2007 г.

БАЛАДА ІГНАТА ДАМЕЙКІ
(31.07.1802-23.01.1889)

У цябе ёсць свой Храм-Беларусь, да якой
Ты ідзеш праз паўстанне,
вандроўкі, чужыну

І святлееш, мацнее самотнай душой,
У якой, нібы сонца ў нябёсах, Айчына,
Што была і тваёй застанеца, як крыж
На магілах у продкаў, што з верай жылі,
Што на свеце няма і не знойдзеш зямлі
Прыгажэй і мілей, чым свая,
хоць маўчыш

Аб любові сваёй, бо не варта крычаць,
Бо Айчына ад крыку краінай не стане,
У якой жураўлі на Палессе ляцяць,
У якой ружа-кветка цвіце і не вяне.

І прад смерцю, вядомы, прыедзеш дамоў,
І, нібыта наіўны хлапчук, ты заплачаш,
Калі родныя песні пачуеш і ўбачыш,
Як плывуць на Купалле вянкi з васількоў

Па рацэ, да якой ты з дзяўчатамі сам
Не аднойчы хадзіў...
І прыедзеш у Крошын,
І пасадзіш дубкі, каб раслі і каб нам
Уздымалі нябёсы над краем прыгожым,

У якім пра цябе будзе помніць трава,
Што расце на магілах, на белых капліцах,
Будзе помніць вада,
што бруіцца ў крыніцах,
Будзе помніць касцёл,
будзе помніць царква.

І ў далёкую Чылі ты вернешся зноў,
Але ты назаўжды застанешся душою
Ля бацькоўскіх магіл, ля азёр, ля дубоў,
Што асветлены першай тваёю слязою...
23.02.2009 г.

БАЛАДА АДЛЬФА ЯНУШКЕВІЧА
(9.06.1803-18.06.1857)

Заручальны пярэсцёнак вяртаеш нявесце,
Каб цябе не чакала з далёкіх зямель,
Дзе, нібыта па моры, па стэпе, па свеце
І твая плыве юрта, нібы карабель,
На які ты сасланы за ўдзел у паўстанні
Хоць ты мог адкупіцца,
мог цар дараваць...

На калені ж не стаў,
прад чужынцам не станеш.
Прад матуляй стаяў і зноў будзеш стаяць,
Як у Дзягільна любаве вернешся хворы.
А пакуль што з казахамі светла жывеш
І, як з роўнымі роўны, ты з імі гаворыш
І лісты ў родны край
усё шлеш і ўсё шлеш,

І натуеш самотныя вершы, як слёзы,
Што зрабіліся вершамі ў сэрцы тваім,
Дзе хвалюецца Нёман, шапочуць бярозы
І плыве ад садовае квецені дым
І знікае, але ён не знікне ніколі,
Як не знікне ніколі зямля, без якой
Не патрэбна табе ні багацце, ні воля,
Бо Айчына - і воля, і наш супакой.
1.02.2009 г.

БЕЛАРУСКІ ПАНТЭОН

Балады крыві і любові

БАЛАДА КАНСТАНЦІНА ТЫШКЕВІЧА
(17.02.1806-13.07.1868)

У чаўне, як Ной, па Віліі плывеш
І збіраеш Беларусь, каб не знікала
Беларусь у пыле і ў палын-траве,
А была, як Храм,

дзе б кожны дзень гучала
Мова наша, беларуская, якая,
Як яе мы беражом, нас зберагае
Ад знікнення назаўсёды з родных ніў,
Для якіх былі мы створаныя Богам.

З Беларусі ў Беларусь плывеш праз дні,
Дзе рака, нібы нябесная дарога,
Па якой не кожны Ноем паплыве,
Бо не кожнаму яшчэ тут зразумела,
Для чаго ён сёння на зямлі жыве...

Птушка з кургана высокага ўзляцела,
Як душа, што не знайшла сабе спакою,
Бо не ўсё ў Айчыне так, як мае быць,
Хоць і ўсходзіць сонца,
свеціць над зямлёю
І ў палях калосе спее і шуміць.

Тут людзям тутэйшым волі не хапае,
І чужынцы тут, нібы гаспадары.
Ты па Віліі плывеш, вада спявае
Аб зары,
Далёкай, нашай, нібы кроў,
Ад якой пачнецца Беларусь, якая
І цябе ўгадае і праз сто вякоў,
Бо яна твая,
Яна жывая...
26.08.2010 г.

БАЛАДА МІХАЛА ВАЛОВІЧА
(18.06.1806-2.08.1833)

Ты мог у Францыі застацца жыць
І родны край сто год любіць здалёку,
А ты дамоў вярнуўся з-за мяжы,
Каб зваяваць для ўсіх сялян палёгку.

Няма палёгкі! Прад табой пятля.
На ўсю Гародню грукат барабанны,
Ажно дрыжыць пад вісельняй зямля,
І бізуны пасвістаюць старанна.

Спяшаецца матуля ад цара,
Але не ўспее з літасцю ягонай.

Жаўцее лес, як чарапоў гара,
І сонца там варонаю чырвонай.

І ты глядзіш на далеч праз пятлю.
Ты малады. З табой сябруе вецер.
Сваім жыццём ты выкрыкнуў: "Люблю
Бацькоўскі край,
што лепшы ў цэлым свеце!"

І рэхам вернецца твая Любоў
І да цябе, і да твайго змагання.
І ўзыходзе сонца, і пад сонцам кроў
Крывёю залатою стане.

30.06.2019 г.

БАЛАДА ЭМІЛІ ПЛЯТЭР
(13.11.1806--23.12.1831)

Юная графіня, ты не хочаш танчыць,
Спакушаць мужчынаў і ўцякаць ад іх,
І не спаць ночамі, зоркі ў небе бачыць,
Нібы россып кветак побач ног сваіх,
Бо не час для танцаў, бо твая Айчына
Больш трываць не можа здэку чужакоў.
І няхай паўстанне - гэта шлях мужчынаў
Да прыснёнай волі праз агонь і кроў -
Ты яго абрала, нібы пакахала
Маладога воя, што аддаў табе
Пад тваё ўладанне і душу, і цела...
Завіруха ў лесе ноч усю гудзела,
Ля цябе спявала, плакала ў журбе.
Ну а ты шаптала гарача малітву
І, як свечка, гасла на вачах сяброў.
Мы свой край не страцім,
праіграўшы бітву,

Бо за волю края пралілася кроў,
І яна святая, як і ты святая
Для зямлі, якую заўтра станеш ты -
І ўваскрэснеш зоркай

па-над нашым краем,
Краем, што аднойчы выйдзе з цемнаты...
19.07.2008 г.

(Працяг у наступным нумары.)

Пілігрымка нясвіжскага ТБМ у Сейлавічы

29 верасня сябры ТБМ, і не толькі, у асноўным з Нясвіжскага раёна (Нясвіж, Карцэвічы, Гарадзея, Навасёлкі), а і з Менска (старшыня ТБМ Алена Анісім) наведалі вёску Сейлавічы Нясвіжскага раёна, дзе ўзялі ўдзел у прэзентацыі кніжкі Станіслава Судніка "Пілігрымка дадому". "Пілігрымка..." выйшла год назад, па-спяхова разышлася, прай-

свет. Сейлавічы стаяць каля дрыгавіцкіх курганоў 11-13 стагоддзя, за тры кіламетры вёска Кунаса носіць імя ўнука ці праўнука легендарнага Палямона, а алтарык Езуса Хрыстуса ў каплічцы аздоблены яцвяжскім арнаментом...

І навошта тыя ідэалогі з іхнімі дазволамі, бібліятэкамі і клубамі. Пішыце добрыя і справядлівыя кнігі, прэзентуйце іх у цэрквах і ка-

шла прэзентацыя ў Лідзе, а вось нясвіжскія ўлады неяк пра тое не парупіліся. Таму грамадскасць вырашыла зрабіць гэта сама і так, як гэта бывала ў Вялікім Княстве.

Уся дзея адбывалася ў сейлавіцкім касцёле, на радзіме аўтара. Спачатку ксёндз Пётр з Нясвіжа адслужыў імшу за здароўе аўтара і павіншаваў яго з 65-годдзем. А пасля старшыня Нясвіжскай раённай арганізацыі ТБМ Наталля Плакса распачала саму прэзентацыю, якая перамяжалася з віншаваннямі.

"Пілігрымка дадому" - кніжка пра гэтую вёску, гэты касцёл, гэтую каплічку, гэтую цудадзейную фігурку Езуса Хрыстуса, якая не пакідае Сейлавічы з часоў уніі, перажыла ўсе войны і ўсе ўлады і стаіць сабе ў каплічцы, пра гэтых людзей. На прэзентацыі прысутнічалі і фактычна галоўная

гераіня кніжкі Гелена Міхайлаўна Кувалдзін, і Ян Мысліцкі - сын згаданага ў кніжцы самадзейнага мастака Юзафа Мысліцкага, і кіраўнік Польскага дома з Нясвіжа Часлава Суднік, і саслужывец С. Судніка ў Казахстане Мікола Усовіч, і, галоўнае, тутэйшыя парафіяне з Сейлавіч, Затур'і і інш., для якіх гэтая кніжачка і пісалася.

Многія з гасцей былі ў Сейлавічах упершыню і адкрылі для сябе цэлы новы

сцёлах, перад сваімі людзьмі, пішыце так, каб увесць касцёл на словы ксёндза: "Молімся за такога і такога паэта", - адказваў: "Выслухай нас, Пане". І тады і літаратура будзе лепшай, і лепшым будзе народ.

Няхай будзе так.

Выслухай нас, Пане!

Яраслаў Грынкевіч.

Фота Валерыя Дранчука і Марыны Секержыцкай.

Як назавеш карабель, так і...

Цешу сябе думкай і спадзевам, што першы карабель на Беларусі ў гонар нашага Патрона Францыска Скарыны прышвартаваўся на прыстані менавіта нашага старажытнага Магілёва! Агульна вядома, што друкар і асветнік Скарына выдаў сваю першую кнігу ў жніўні 1517 года. І таму магілёўцы ўжо не аднойчы напрыканцы лета ладзяць штогод адмысловыя імпрэзы, прысвечаныя нашым слынным літаратарам і пісьменнікам. Даўно вітала ў галовах ТБМ-аўцаў ідэя некай заахоціць да беларушчыны невялічкі караблік "Могіл'ев", які няспынна кожнае лета сноўдае па хвалях абмялеўшага Дняпра.

І вось наша даўняя мара спраўдзілася, і 31 жніўня 2019 года цеплаход "Францыск Скарына" адправіўся з зацікаўленымі пасажырамі на борце ў літаратурна-музычнае падарожжа... Сабраўся самы розны народ: ад дзяцей падшыванцаў да бабулек, што даўно мінулі "бальзакаўскі ўзрост". Усім месца хапіла і спраў таксама. Спачатку была літаратурна-гістарычная частка, і я трошкі распавёў пра ўзбярэжжа Магілёва на Дняпры. Бо калісьці не шматпавярховікі-шпакоўні "ўпрыгожвалі" гістарычны цэнтр нашага горада, а велічныя храмы, якія маглі б аздобіць любы сталічны горад. Недалёка ад прыстані ўзвышаўся мураваны Петра-Паўлаўскі сабор, пабудаваны ў другой палове 18 стагоддзя. Усе войны і рэвалюцыі абмінулі гэтую прывагляную царкву, а ў мірным 1955 годзе было прынята рашэнне аб зносе старажытнай святыні. На ўскрайку Лупалаўскага прадмесця, за самым мястэчкам, якое завецца Гадзькеў роў, было невялічкае балота. І яшчэ ў 1970-х гадах на гэтым непрыглядным месцы мясцовыя кавалеры для сваіх дзяўчат маглі нарваць букет прыгожых жоўтых касачоў. На правым беразе Дняпра, дзе знаходзілася старая прыстань, ля самой вады узвышаўся касцёл Святога Антонія, які зачынілі пасля паўстання Кастуся Каліноўскага. За касцёлам знаходзіўся раён габрэйскага Школішча, дзе месцілася некалькі мураваных синагог і адна з самых прыгожых ва Усходняй Еўропе драўляная синагога 17 ст., якую ў 18 ст. распісаў каляровымі малюнкамі мастак Айзік Сегал, меркаваны прадзед Марка Шагала. У гэтым жа раёне ў 17 ст. была пабудавана ў стылі магілёўскай школы дойлідства Пакроўская царква.

Другая частка літаратурна-музычнага цеплахода "Францыск Скарыны" была прысвечана беларускім танцам. Усе ахвотныя атрымалі раздрукаваныя спеўнікі і пад вядомыя песні "Простыя словы", "Туман ярам", "Мне абрыдла весяліца", "Тумбалалайка"... пагойсалі трошкі на палубе да 19.00. Сёлета наш літаратурны карабель дзейнічаў на рэйсе ўсяго адну гадзіну і на наступны год удзельнікі, якіх было аж 74 чалавекі, пажадалі, каб было дзве гадзіны вандравання! І прасілі яшчэ дадаць да "прагра-

мы" шведскі стол! Таму ў наступным годзе ў Магілёве на літаратурным жнівеньскім караблі будзе не толькі цікава і весела, але і смачна! Запрашаем усіх ахвочых!

*Алег Дзьвячкоў,
Верасень 2019 г.
Магілёў.*

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушыньскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbn-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 30.09.2019 г. у 17.00. Замова № 2447.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 2,37 руб., 3 мес. - 7,11 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Франціска Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by